

Yhteisötalouden viimeaikainen kehitys Euroopan unionissa

TIIVISTELMÄ

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea

Yhteisötalouden viimeaikainen kehitys Euroopan unionissa

Tiivistelmä

Tutkimuksessa esitetään sen tekijöiden tietoja ja näkemyksiä, jotka eivät välttämättä vastaa Euroopan talous- ja sosiaalikomitean virallista kantaa. Euroopan talous- ja sosiaalikomitea ei takaa tutkimuksessa esitettyjen tietojen virheettömyyttä.

Euroopan talous- ja sosiaalikomiteaa tai ketään komitean puolesta toimivaa henkilöä ei voida pitää vastuussa tutkimuksessa esitettyjen tietojen mahdollisesta käytöstä.

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYS

Esipuhe: Luca Jahier, Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK) ryhmän ”muut eturyhmät” puheenjohtaja ja ETSK:n eturyhmän ”yhteisötalous” edustajat Krzysztof Balon ja Alain Coheur

- 1. Johdanto ja tavoitteet**
- 2. Yhteisötalouden käsite ja siihen liittyvät tärkeimmät teoreettiset lähestymistavat**
- 3. Yhteisötalous ja siihen liittyvät uudet käsitteet Euroopassa**
- 4. Yhteisötaloutta edistävät julkiset politiikat Euroopassa viime kaudella (2010–2016)**
- 5. Kansallisen ja alueellisen tason yhteisötaloutta edistävät julkiset politiikat Euroopassa viime kaudella (2010–2016)**
- 6. Yhteisötalouden merkitys EU:n 28 jäsenvaltiossa**

Luca Jahierin esipuhe

Olen erittäin iloinen yhteisötalouden viimeaikaista kehitystä Euroopassa koskevan tutkimuksen (*Recent Evolutions in the Social Economy in the European Union*) julkaisemisesta. Tutkimuksen tilasi Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK), ja sen toteutti CIRIEC. Julkaisemalla kolme peräkkäistä tutkimusta vuodesta 2008 alkaen olemme osoittaneet olevamme jatkuvasti sitoutuneita yhteisötalouden tukemiseen ja edistämiseen Euroopassa.

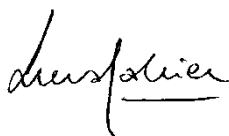
Tutkimuksen avulla voimme mitata edistystä, sillä saamme siitä luotettavia ja vertailukelpoisia tietoja. On ilmeistä, että yhteisötalous on selvinnyt talous- ja rahoituskriisistä suurelta osin vahingoitta. Tällä hetkellä yhteisötalouden ala tarjoaa palkkatyön 6,3 prosentille EU:n 28 jäsenvaltion työväestöstä. Vuonna 2012 vastaava luku oli 6,5 prosenttia.

Uskon vahvasti, että yhteisötalous ilmentää ja puolustaa niitä arvoja, joihin Euroopan unioni perustuu (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artikla). Yhteisötalous on sekä mahdollisuus että väline lisätä kansalaisten osallistumista ja vastuuta sekä sitoutumista kestäväan tulevaisuuteen. Lisäksi se on kauaskantoinen väline, jonka avulla EU voi päästä lähemmäs YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman (Agenda 2030) yhteydessä tekemiään sitoumuksia.

Tästä syystä on olennaisen tärkeää lisätä tukea, jota EU antaa yhteisötaloudelle Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kautta. Olen myös erityisen mielissäni siitä, että muutaman viime vuoden aikana EU:n neuvoston puheenjohtajavaltiot ovat asettaneet yhteisötalouden etusijalle ja suhtautuneet myönteisesti ETSK:n työhönsä antamaan panokseen.

Tehtävää riittää kuitenkin vielä paljon muun muassa alan näkyvyyden ja tunnustuksen lisäämisen saralla. Toivon vilpittömästi, että lähitulevaisuudessa saavutetaan edistystä systemaattisten tilastojen kehittämisessä eri yhteisötalouden ryhmistä sekä yhteisötalouden sisällyttämisessä kansallisiin tilastoihin. Tämä olisi epäilemättä ensimmäinen tarvittava askel siinä, että yhteisötaloudelle voidaan antaa sen ansaitsema arvo. Katson myös, että EU:n yhteisötalouteen liittyvän sisäisen ja ulkoisen ulottuvuuden yhdistämiseen liittyy valtavasti käyttämätöntä potentiaalia. Tämä koskee erityisesti naapurisuhteita aikana, jona poliittinen, turvallisuuteen liittyvä ja taloudellinen epävakaus ovat lisääntymässä.

Kehotan kaikkia toimijoita yhdistämään voimansa ja tehostamaan toimiaan. Olemme jo saavuttaneet paljon edistystä. Jatkakaamme yhdessä samaan tapaan!

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK)
ryhmän ”muut eturyhmät” puheenjohtaja
Luca Jahier

Alain Coheurin esipuhe

Tämä on kolmas kerta, kun ETSK julkaisee tutkimuksen yhteisötalouden viimeaikaisesta kehityksestä Euroopassa (*Recent Evolutions in the Social Economy in the European Union*). Aiemmat tutkimukset toteutettiin vuosina 2008 ja 2012. CIRIEC-tutkimuskeskukselta tilatulla tutkimuksella ei pelkästään päivitetä aiempia tutkimuksia, vaan siinä keskitytään kolmeen seuraavaan aiheeseen:

- yhteisötalous ja siihen liittyvät uudet käsitteet/suuntaukset
- sellaiset julkiset politiikat laajemmassa merkityksessä, joita EU:ssa ja jäsenvaltioissa on viime vuosina laadittu yhteisötalouden alan parantamiseksi
- yhteisötalouden laajuus kussakin EU:n 28 jäsenvaltiossa.

Julkaisemalla tämän tutkimuksen ETSK vahvistaa sitoutumistaan yhteisötalouden tunnustamiseen ja edistämiseen. Yhteisötalous on sekä työllisyyden että sosiaalisen koheesion kulmakivi koko Euroopassa, ja se on olennaisen tärkeä ala myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin kehittämisen ja vahvistamisen kannalta.

Tutkimuksessa korostetaan yhteisötalouden tärkeää ja kasvavaa roolia markkinataloudessa, jossa yhteisötalous toimii yhteistyökumppanina ja rinnakkaisena toimijana. Yhteisötaloudella varmistetaan, että taloudellisella tehokkuudella vastataan yhteiskunnallisiin tarpeisiin, ja näin ollen sillä luodaan aito keskinäinen riippuvuus taloudellisten ja yhteiskunnallisten kysymysten välille sen sijaan, että toisesta alasta tehtäisiin toiseen nähden toissijainen.

Yhteisötalouden kasvupotentiaalia on korostettu useaan otteeseen talous- ja sosiaalikriisin aikana. Yhteisötalous onkin kestävyysajattelun malliesimerkki, ja se jatkaa kehitystään muiden talouden alojen joutuessa ponnistelemaan. Se ei myöskään ole pelkkä sivutuote: yhteisötalouden yritykset heijastavat tarvetta sellaiselle talouden alalle, jossa yhteiskunnallinen, taloudellinen ja rahoituksellinen ulottuvuus otetaan huomioon, jossa pystytään luomaan vaurautta ja jota ei mitata ainoastaan rahoituspääomalla vaan ennen kaikkea sosiaalisella pääomalla. Yhteisötalouden yritysten toimia eivät ohjaa pelkästään markkinoihin tai kasvuun liittyvät kriteerit. Kehitys, kaksinumeroinen kasvu ja tuotto eivät ole perimmäisiä tavoitteita, vaan niitä ovat yleisen edun, sosiaalisen koheesion ja yhteiskuntamme hyvinvoinnin edistäminen.

Tämä tutkimus osoittaa, että sosiaalisen yrityksen käsitettä koskevaa keskustelua on tärkeää jatkaa osana laajempaa ja kattavampaa suunnitelmaa tukea, edistää ja kehittää yhteisötaloutta, sen periaatteita ja sen hallintoa. On myös tärkeää kannustaa hyvien käytäntöjen jakamista niiden jäsenvaltioiden kanssa, joilla on pitkä kokemus yhteisötaloudesta.

Yhteisötalouden kasvun tukemiseksi on tarpeen osoittaa poliittista rohkeutta ja ryhtyä verotusta, lainoja ja byrokratiaa koskeviin erityistoimenpiteisiin sekä käytännön toimiin yhteisötalouden tukemiseksi erityisesti sellaisia nuoria ihmisiä varten, jotka haluavat osallistua vastuullisempaan talouteen ja investoida ihmisiin.

ETSK aikoo jatkossakin olla uskollinen kumppani yhteisötalouden yrityksille.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK)
eturyhmän ”yhteisötalous” edustaja
Alain Coheur

Krzysztof Balonin esipuhe

Yhteisötalouden viimeaikaista kehitystä Euroopassa koskevan tutkimuksen *Recent Evolutions in the Social Economy in the European Union* viimeisimmässä laitoksessa vahvistetaan jälleen kerran yhteisötalouden tärkeä rooli työpaikkojen luomisessa, kestäväen kasvun helpottamisessa, palvelujen ja tarpeiden yhteensovittamisessa sekä tulojen ja vaurauden oikeudenmukaisemmassa jakamisessa. Yhteisötalouden yritysten toteuttamat toimet ovat kuitenkin paljon laaja-alaisempia, sillä ne liittyvät erityisesti osallistavan demokratian ja sosiaalisen pääoman kehittämiseen. Tämä koskee erityisesti niitä jäsenvaltioita, jotka ovat liittyneet EU:hun vuoden 2004 jälkeen. Useimmat näistä maista olivat vuoteen 1989 tai 1990 asti sosialistisia maita, jotka kuuluivat neuvostovallan alaisuuteen, ja niiden kansalaisyhteiskunnan toimet olivat joko olemattomia tai erittäin vähäisiä. Näiden historian tapahtumien seurauksena muun muassa valtiosta riippumattomien järjestöjen rahoituksellinen tilanne on heikko ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen paikallisten työmahdollisuuksien luomiseen on vähäistä. Tämä on nähtävissä myös tilastoissa: yhteisötalouteen liittyvän palkkatyön osuus on 6,3 prosenttia EU:n kokonaistyöllisyydestä, mutta kyseinen luku on uusissa jäsenvaltioissa keskimäärin 2,5 prosenttia.

Mutta toisaalta idästä tulee myös valoa: näistä maista saadaan paljon uusia ideoita ja lähestymistapoja, joilla voidaan rikastaa Euroopan yhteisötaloutta. Tästä esimerkkejä ovat puolalaisesta Solidaarisuusliikkeestä (*Solidarność*) saadut kokemukset, toissijaisuusperiaatteen toteuttamista koskevat keskustelut, mukaan luettuna yhteisötalouden riippumattomuus viranomaisista, sekä käytännön esimerkit, kuten Slovakian kunnallisten sosiaalisten yritysten malli.

Lainsäätäjien/politiikkojen ja yhteisötalouden alan välinen sekä kansallisen että Euroopan tason pysyvä vuoropuhelu, jossa otetaan huomioon kaikkien jäsenvaltioiden kokemukset, näyttäisi olevan erittäin tärkeää, kun laaditaan pitkän aikavälin strategiaa yhteisötalouden kehittämistä varten. Kaikkia asiaankuuluvia toimijoita kehoitetaan tekemään yhteistyötä ETSK:n kanssa, jotta yhteisötalous voidaan tunnistaa keskeisenä ja kenties ensisijaisena osana Euroopan tulevaa taloudellista ja yhteiskunnallista mallia.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK)
eturyhmän ”yhteisötalous” edustaja
Krzysztof Balon

JOHDANTO JA TAVOITTEET

1.1. Tavoitteet

CIRIECin laatiman raportin yleistavoitteena on tutkia yhteisötalouden viimeaikaista kehitystä Euroopan unionissa (EU) ja sen 28 jäsenvaltiossa. Tutkimuksessa keskitytään kolmeen alaan: ensimmäisen alan muodostavat yhteisötalous ja uudet käsitteet/suuntaukset, joka liittyvät valtioiden ja markkinoiden / voittoa tavoittelevien yritysten välimaastoon, toinen ala koskee sekä EU:ssa että jäsenvaltioissa viime vuosina yhteisötalouden alan parantamiseksi kehitettyjä julkisia politiikkoja laajassa merkityksessä, ja kolmas ala liittyy yhteisötalouden merkityksen mittaamiseen kussakin jäsenvaltiossa. Tällä tutkimuksella ei pelkästään päivitetä CIRIECin toteuttamia ”Yhteisötalous Euroopan unionissa” -tutkimuksia, jotka Euroopan talous- ja sosiaalikomitea on julkaissut vuosina 2008 ja 2012, vaan siinä myös analysoidaan ja arvioidaan kyseisen alan viimeaikaista kehitystä Euroopassa. Vastausten saamiseksi tutkimuskysymyksiin hanke jäsenneltiin kolmeen osioon. Tutkimuksen ensimmäisessä käsitteellisessä osiossa laadittiin katsaus uusiin käsitteisiin, vertailtiin niitä vakiintuneeseen EU:n yhteisötalouden käsitteeseen ja tunnistettiin käsitteisiin liittyviä haasteita.

Tutkimuksen toisessa julkisia politiikkoja käsittelevässä osiossa keskityttiin niihin yhteisötaloutta edistäviin politiikkoihin, joita hallitukset ovat ottaneet käyttöön Euroopassa ja kansallisella tasolla viime kaudella (2010–2016). Yhteisötalouden ympäristö ja ekosysteemi ovat merkittäviä tekijöitä, jotka voivat helpottaa yhteisötalouden yritysten kehittämistä tai muodostaa niille ulkoisen esteen. Hankkeella laadittiin kehys kaikkien näiden politiikkojen luokitteluksi. Sen avulla voidaan tarkastella EU:ssa ja kansallisella tasolla käynnistettyjä tärkeimpiä aloitteita, tehdä vertaileva analyysi yhteisötaloutta koskevasta uudesta kansallisesta lainsäädännöstä ja arvioida lainsäädännön vaikutusta Euroopassa.

Kolmas osio liittyy tilastoihin. Sen keskeisenä tavoitteena oli toimittaa kvantitatiivista tietoa yhteisötaloudesta 28 jäsenvaltiossa käyttämällä samaa menetelmää, jota käytettiin kahdessa aiemmassa CIRIECin ETSK:lle suorittamassa tutkimuksessa. Osiossa tutkittiin myös tilastoihin liittyvää viimeaikaista kehitystä sekä eri puolilla Eurooppaa saatavilla olevia tietoja.

1.2. Menetelmät

Raportin johtajina ja pääasiallisina laatijoina ovat toimineet CIRIECin Rafael Chaves ja José Luis Monzón. Heidän neuvonantajanaan on toiminut asiantuntijakomitea, joka on keskustellut johtajien kanssa koko työn aikataulusta, menetelmistä ja ehdotetusta loppuraportista ja auttanut heitä tunnistamaan niiden yritysten ja organisaatioiden eri luokat, jotka muodostavat osan yhteisötaloutta kussakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

Mitä tulee itse menetelmiin, raportin ensimmäisessä osassa käytetään Euroopan komission osuuskuntien ja keskinäisten yhtiöiden satelliittitilinpidon laatimista käsittelevässä oppaassa (*Manual*

for drawing up the satellite accounts of cooperatives and mutual societies) annettua yhteisötalouden liiketoiminta- tai markkina-alan määritelmää sellaisen yhteisötalouden kokonaismääritelmän laatimisessa, jolle pyritään saamaan laaja hyväksyntä poliittisessa yhteisössä ja tutkimusyhteisössä.

Raportin toisen tavoitteen saavuttamiseksi maalisi- ja huhtikuussa 2017 suoritettiin suuri kenttätutkimus lähettämällä kyselylomake EU:n 28 jäsenvaltioon. Se lähetettiin etuoikeutetuille todistajille, joilla on erityisasiantuntemusta yhteisötalouden käsitteestä, siihen liittyvistä aloista sekä alan todellisesta tilanteesta omassa maassaan. Näitä asiantuntijoita ovat yliopistotutkijat, yhteisötaloutta edustavissa liitoissa ja rakenteissa työskentelevät ammattilaiset ja kansallisten hallitusten korkean tason virkamiehet, joilla on yhteisötalouteen liittyviä vastuualueita. Tulokset ovat olleet erittäin tyydyttäviä, sillä EU:n 28 jäsenvaltiosta on kerätty 89 täytettyä kyselylomaketta.

Raportin julkisten politiikkojen tunnistamista koskevan kolmannen välitavoitteen osalta tutkimus tehtiin kuulemalla asiantuntijakomiteaa ja alan asiantuntijoita kyselylomakkeilla toimitettujen tietojen ja asiantuntijakomitean kanssa käytyjen keskustelujen avulla.

YHTEISÖTALouden KÄSITE JA SiiHEN LiITTYVÄT TÄRKEiMMÄT TEOREETTiset LÄHESTYMISTAVAT

2.1. Yhteisötalouden nykyinen identiteetti ja sen aseman tunnustaminen

Yhteisötalouden jäsenten itse laatima viimeisin yhteisötalouden käsitteellinen määritelmä on saatavilla Social Economy Europe -yhdistyksen yhteisötalouden periaatteiden peruskirjasta (*Charter of Principles*). Social Economy Europe on Euroopan tason yhdistys, joka edustaa yhteisötaloutta. Periaatteita ovat seuraavat:

- Yksilöt ja sosiaaliset tavoitteet ovat tärkeämpiä kuin pääoma.
- Jäsenyys on vapaaehtoista ja avointa.
- Jäsenet harjoittavat demokraattista valvontaa (paitsi säätiöissä, joissa ei ole jäseniä).
- Jäsenten ja käyttäjien edut ja/tai yleinen etu muodostavat kokonaisuuden.
- Solidaarisuuden ja vastuullisuuden periaatteita puolustetaan ja sovelletaan.
- Hallinto on itsenäistä ja riippumatonta julkisesta vallasta.
- Suurin osa ylijäämistä käytetään kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen, jäsenten etujen mukaisiin palveluihin ja yleistä etua palveleviin tarkoituksiin.

2.2. Yhteisötalouden määritelmä, joka soveltuu kansallisiin tilinpitojärjestelmiin

Ehdotettu määritelmä, joka annettiin jo 2012 raportissa, on seuraavanlainen:

”Joukko yksityisiä, virallisesti järjestäytyneitä yrityksiä, joilla on itsenäinen päätäntävalta, joihin voidaan liittyä vapaasti jäseneksi ja jotka on perustettu täyttämään jäseniensä tarpeet tarjoamalla markkinoille hyödykkeitä, palveluja, vakuutuksia ja rahoitusta. Jokaisella jäsenellä on yksi ääni. Päätöksenteko ja voittojen tai ylijäämien jako jäsenille eivät ole sidoksissa pääomaan tai jäsenten maksamiin osuuksiin ja ne tehdään joka tapauksessa käyttämällä demokraattista ja osallistavaa päätöksentekoprosessia. Yhteisötalouteen kuuluvat myös yksityiset, virallisesti järjestäytyneet organisaatiot, joilla on itsenäinen päätäntävalta, joihin voidaan liittyä vapaasti jäseneksi ja jotka tarjoavat markkinattomia palveluja kotitalouksille. Niiden mahdollisia ylijäämiä ei voida siirtää taloudellisille toimijoille, jotka ovat luoneet ne tai valvovat tai rahoittavat niitä.”

Taulukko 1. Yhteisötalouden toimijat EKT 2010:n mukaisten institutionaalisten sektorien mukaan

EKT 2010:N MUKAISET INSTITUTIONAALISET SEKTORIT		YHTEISÖTALOUDEN YRITYKSET JA MIKROTALOUDEN ORGANISAATIOT
MARKKINATUOTTAJAT	Yritykset (S11)	- Osuuskunnat (esimerkiksi työntekijät, maatalouselintarviketeollisuus, kuluttajat, koulutus, kuljetus, majoitus, terveydenhuolto, sosiaaliala) - Sosiaaliset yritykset - Muut yhdistyspohjaiset yritykset - Muut yksityisten markkinoiden tuottajat (tietyt yhdistykset ja muut oikeushenkilöt) - Yhteisötalouden organisaatioita palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt - Yhteisötalouden hallinnassa olevat yritykset
	Rahoituslaitokset (S12)	- Luotto-osuuskunnat - Keskinäiset vakuutusyhtiöt* ja keskinäiset huoltoyhdistykset - Vakuutusosuuskunnat - Yhteisötalouden organisaatioita palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt
	Julkisyhteisöt (S13)	—
MARKKINATT OMAT TUOTTAJAT	Kotitaloudet (S14)	Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, jotka eivät ole merkittäviä
	Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt (S15)	- Sosiaalialan yhdistykset*** - Sosiaalialan säätiöt*** - Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat järjestöt (esimerkiksi kulttuuri- ja urheilujärjestöt)

(*) Tähän eivät sisälly sosiaaliturvajärjestelmän hallinnosta vastaavat organisaatiot ja yleisesti keskinäiset yhtiöt, joiden jäsenyys on pakollista ja jotka ovat yhteisötalouden ulkopuolisten yritysten hallinnassa.

(***) Kotitaloussektoriin (S14) kuuluvat itsenäiset ammatinharjoittajat ja avoimet yhtiöt, jotka eivät ole markkinatuottajia olevia oikeushenkilöitä ja jotka eivät kuulu yhteisötalouteen. Siihen kuuluvat myös pienet (muut kuin merkittävät) voittoa tavoittelemattomat järjestöt, jotka ovat markkinattomia tuottajia ja jotka kuuluvat yhteisötalouteen.

(***) Voittoa tavoittelemattomat järjestöt, jotka ovat yksityisiä markkinattomia tuottajia, joissa jäsenyys ja osallistuminen on vapaaehtoista, jotka ovat strategisesti ja toiminnallisesti riippumattomia ja joiden tarkoituksena on saavuttaa sosiaalista hyvinvointia koskevat tavoitteet toimittamalla tai tarjoamalla tavaroita ja sosiaali- tai meriittipalveluja maksutta tai taloudellisesti merkityksettömiin hintoihin sellaisille henkilöille tai henkilöiden ryhmille, jotka ovat haavoittuvassa asemassa, sosiaalisesti syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa. Nämä järjestöt muodostavat *sosiaalialan kolmannen sektorin*, joka on luonnollisesti osa yhteisötaloutta.

2.3. Tärkeimmät yhteisötalouteen liittyvät teoreettiset lähestymistavat

Voittoa tavoittelemattoman organisaation käsite

Voittoa tavoittelemattoman sektorin nykyinen käsite on määritelty tarkemmin ja sitä on levitetty kaikkialle maailmaan kansainvälisen tutkimushankkeen välityksellä. Hanke aloitettiin 1990-luvun alussa, ja sitä johti Johns Hopkins -yliopisto (Baltimore, Yhdysvallat). Sen tavoitteena oli määritellä voittoa tavoittelemattoman sektorin laajuus ja rakenne, tutkia sen kehittämismahdollisuuksia ja arvioida sen vaikutusta yhteiskuntaan.

Tässä hankkeessa tutkittiin organisaatioita, jotka täyttivät viisi voittoa tavoittelemattomien järjestöjen rakennetta ja toimintaa koskevaa keskeistä kriteeriä. Ne ovat näin ollen

- a) *organisointuneita, eli niillä on vakiintunut rakenne ja toimintamuoto.* Yleensä ne ovat oikeushenkilöitä.
- b) *yksityisiä;* ne ovat rakenteellisesti valtiovallasta erillään, mutta voivat saada julkista rahoitusta ja niiden hallintoelimissä voi olla viranomaisia.
- c) *itsehallinnollisia* eli ne voivat itse päättää omasta toiminnastaan ja valita tai erottaa hallintoelimensä vapaasti.
- d) *voittoa jakamattomia;* voittoa tavoittelemattomat järjestöt saattavat tuottaa voittoa, mutta voitto on sijoitettava takaisin organisaation pääasialliseen toimintaan eikä sitä saa jakaa omistajille, perustajajäsenille tai hallinnoijille.
- e) *vapaaehtoisuuteen perustuvia;* tämä tarkoittaa kahta asiaa: ensinnäkään organisaation jäsenyys ei ole pakollista eikä lakisääteistä, ja toiseksi organisaation toiminnassa tai hallinnossa on oltava mukana vapaaehtoistyöntekijöitä.

Solidaarista taloutta koskeva lähestymistapa

Solidaarisen talouden käsitettä on kehitetty Ranskassa 1980-luvulta alkaen. Tässä lähestymistavassa talous rakentuu kolmen kärkipisteen ympärille: markkinat, valtio ja vastavuoroisuus. Nämä kolme kärkipistettä vastaavat markkinoiden, uudelleenjaon ja vastavuoroisuuden periaatteita. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan ensisijaisessa sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvaa muuta kuin rahallista vaihdantaa, joka yhdistetään ennen kaikkea järjestötoimintaan.

Solidaarinen talous on lyhyesti sanottuna luonteeltaan monimuotoinen, eikä sitä voi luonnehtia pelkästään kaupallisten tai talousnäkökohtien perusteella. Solidaarista taloutta koskevassa lähestymistavassa järjestelmän kolme kärkipistettä pyritään nivomaan yhteen aivan uudella tavalla. Solidaarisen talouden konkreettisina aloitteina pyritään saamaan aikaan sekamuotoja, jotka sijoittuvat markkinatalouksien, sekä muiden kuin raha- ja markkinatalouksien välimaastoon. Niitä ei voi sovitaa oikeaoppisen taloustieteen mukaisiin markkinoita koskeviin jäykkiin kaavoihin. Myös niiden resurssit ovat lähtökohdiltaan moninaisia: markkinapohjaisia (tavaroiden ja palveluiden myynti), markkinattomia (valtiontuki ja avustukset) ja ei-monetaarisia (vapaaehtoistoiminta).

Tämän solidaarista taloutta koskevan näkemyksen painopiste oli Ranskassa. Toisenlainen käsitys solidaarisesta taloudesta oli vallalla eräissä Latinalaisen Amerikan maissa, joissa se nähtiin sosiaalisen muutoksen kantavana voimana ja edistäjänä hankkeelle, jonka tavoitteena oli löytää vaihtoehto uusliberaalin globalisaation yhteiskunnalle. Toisin kuin eurooppalaisessa lähestymistavassa, jossa solidaarisen talouden katsotaan sopivan yhteen markkinoiden ja valtion kanssa, Latinalaisen Amerikan näkökulmassa keskitytään käsitteen kehittämiseen maailmanlaajuiseksi vaihtoehdoksi kapitalismille.

Muut lähestymistavat

Edellisessä kohdassa kuvatus lähestymistavan tavoin muissakin teoreettisissa lähestymistavoissa ehdotetaan suoraan, että markkinatalous, jossa tuotantovälineet ovat yksityisomistuksessa, korvattaisiin muilla tuotantojärjestelmän organisointitavoilla. Näitä lähestymistapoja ovat a) *vaihtoehtoinen talous*, jonka juuret ovat Ranskassa toukokuun 1968 jälkeen kehittyneissä protestiliikkeissä ja b) vuodesta 1980 Latinalaisen Amerikan maissa jalansijaa saanut *kansalaistalous*, jolla on niin paljon solidaarisen talouden latinalaisamerikkalaista versiota muistuttavia ominaisuuksia, että sitä nimitetään myös *solidaariseksi kansalaistaloudeksi*. Kansalaistalouteen eivät kuulu työnantajan ja työntekijän väliset suhteet. Tärkeimmän tuotannon tekijän katsotaan olevan työ.

YHTEISÖTALOUS JA SIIHEN LIITTYVÄT UUDET KÄSITTEET EUROOPASSA

3.1. Sosiaaliset yritykset, sosiaalinen yrittäjyys ja sosiaalinen innovointi

Euroopan komissio määrittelee sosiaaliset yritykset **keskeiseksi yhteisötalouden osaksi**: ”*Osuus- ja yhteisötalouden toimijana sosiaalinen yritys onkin yritys, jonka ensisijaisena tavoitteena on pikemminkin saada aikaan sosiaalista vaikutusta kuin tuottaa voittoa omistajille tai sidosryhmille. Se toimii markkinoilla tuottamalla tavaroita ja palveluita yritteliäällä ja innovatiivisella tavalla ja käyttää voitot pääasiassa sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseen. Sen hallinto hoidetaan vastuullisella ja avoimella tavalla, erityisesti ottamalla mukaan työntekijät, asiakkaat ja sidosryhmät (...).*” (Komission tiedonanto *Sosiaalisen yrittäjyyden aloite*, COM(2011) 682 final, 25.10.2011). Kyseisessä komission tiedonannossa määritellään myös sosiaalisten yritysten merkittävimmät toimialat: a) yritykset, jotka tarjoavat sosiaalipalveluja ja/tai tavaroita ja palveluja muita heikommassa asemassa oleville henkilöille ja b) yritykset, jotka pyrkivät edistämään työllistymisvaikeuksista kärsivien henkilöiden työhönpääsyä mutta joiden toiminta voi kattaa myös muita kuin sosiaalisia tavaroita tai palveluja.

Sosiaalisia yrityksiä koskevat pohjoisamerikkalaiset näkökannat voidaan puolestaan ryhmitellä kahteen pääasialliseen lähestymistapaan: ”ansaittuja tuloja” koskeva näkemys ja ”sosiaalista innovointia” koskeva lähestymistapa, jota pyritään edistämään Bill Draytonin vuonna 1980 perustamalla Ashoka Foundation -säätöillä.

Sosiaalista innovointia koskevassa lähestymistavassa korostetaan **sosiaalisten yrittäjien** yksilöllistä roolia, sillä ne pyrkivät tavoitteeseen luoda ja ylläpitää sosiaalista arvoa (pelkän yksityisen arvon sijasta), tunnistavat ja tavoittelevat uusia tilaisuuksia toteuttaa kyseistä tehtävää, pyrkivät jatkuvasti innovoimaan, mukautumaan ja oppimaan, toimivat rohkeasti antamatta tietyllä hetkellä rajallisten resurssien rajoittama toimintaansa ja ovat erityisen vastuuntuntoisia ja vastuullisia toiminta-alueensa ja tuotettujen tulosten osalta. Lyhyesti sanottuna sosiaaliset yrittäjät toteuttavat sosiaalista tehtävää, ja kyseiseen tehtävään liittyvä vaikutus (vaurauden luomisen sijasta) on keskeinen peruste sosiaalisen yrittäjän arvioinnissa. Sosiaalista innovointia koskevassa lähestymistavassa sosiaalisen yrityksen omistussuhde (julkinen, pääomaan perustuva tai yhteisötalouteen kuuluva) on toissijaista, ja keskeisenä toimijana on sosiaalinen yrittäjä, joka on yrittäjyydestä ja sosiaalisesta muutoksesta vastaava päähenkilö.

Taulukko 2. Sosiaalisen yrityksen, sosiaalisen yrittäjyyden ja sosiaalisen innovoinnin käsitteiden samankaltaisuudet ja eroavaisuudet

ULOTTUVUUDET	EMES-tutkijaverkoston lähestymistapa	Ansaittuja tuloja koskeva lähestymistapa		Sosiaalista innovointia koskeva lähestymistapa
		Kaupalliset voittoa tavoittelemattomat yrittäjät	Tehtävälähtöinen liiketoiminta	
TALOUDEN JA LIIKETOIMINNAN ULOTTUVUUS	Taloudellisen toiminnan luonne liittyy läheisesti yhteiskunnalliseen tehtävään	Taloudellisen toiminnan luonne ei liity yhteiskunnalliseen tehtävään		Taloudellisen toiminnan luonne liittyy läheisesti yhteiskunnalliseen tehtävään
	Taloudellinen riski: rahoituksen pohjan kestävyys perustuu sekä markkinatuloihin (liiketoimintatulot) että markkinatuloihin (apurahat, tuet, lahjoitukset)	Kestävähajautus perustuu liiketoimintatuloihin		Kestävähajautus perustuu sekä markkinatuloihin että markkinatuloihin
SOSIAALINEN ULOTTUVUUS	Nimenomaisena tavoitteena on hyödyn tuottaminen yhteisölle tai sosiaalisen arvon luominen	Hyödyn tuottamista yhteisölle koskeva tavoite taataan uudelleensijoittamalla kaikki voitot	Hyödyn tuottamista yhteisölle koskevaa tavoitetta ei ole taattu	Nimenomaisena tavoitteena on hyödyn tuottaminen yhteisölle
	Kollektiivinen dynamiikka	Ei mainintaa yksityis- tai yhteisyrittäjyydestä	Ei mainintaa yksityis- tai yhteisyrittäjyydestä	Yksityiset aloitteet ovat etusijalla
	Rajoitettu voittojen jako sallittua (voittoa tavoittelemattomat ja voittoa tavoittelevat organisaatiot)	Voittojen jako kiellettyä (voittoa tavoittelemattomat järjestöt)	Voittojen jako sallittua (voittoa tavoittelemattomat ja voittoa tavoittelevat organisaatiot)	Voittojen jako sallittua (voittoa tavoittelemattomat ja voittoa tavoittelevat organisaatiot)
OSALLISTAVA ULOTTUVUUS	Riippumattomuus	Ei määritetty, mutta riippumattomuus julkisista järjestöistä näyttäisi olevan taattu omavaraisuuden perusteella; riippumattomuutta perustajia olevista yksityisistä järjestöistä ei ole taattu.		Ei määritetty, mutta riippumattomuus on implisiittistä
	Demokraattinen päätöksenteko	Demokraattista päätöksentekoa ei edellytetä		Demokraattista päätöksentekoa ei edellytetä
	Osallistava päätöksenteko	Osallistavaa päätöksentekoa ei edellytetä		Osallistavaa päätöksentekoa ei edellytetä

Lähde: Monzon & Herrero (2016).

3.2. Yhteistyötalous, siihen liittyvät käsitteet ja yhteisötalous

Yhteistyötalous on uusi, 2000-luvun alusta lähtien vakiintunut käsite, jolla viitataan erittäin moneen erilaiseen toimintaan, jotka liittyvät kulutuksen, tuotannon, rahoituksen, koulutuksen ja jopa hallinnon alaan. Euroopan komission tiedonannossa ”Yhteistyötaloutta koskeva eurooppalainen toimintasuunnitelma” (COM(2016) 356 final, 2.6.2016) yhteistyötaloudella tarkoitetaan ”sellaisia yhteistyöalustoja hyödyntäviä liiketoimintamalleja, joilla luodaan avoin markkinapaikka usein yksityishenkilöiden tarjoamien tavaroiden tai palvelujen väliaikaista käyttöä varten.” Tiedonannossa yhteistyötalouden toimijat jaotellaan kolmeen eri luokkaan: a) palveluntarjoajat (yksityishenkilöt tai yksityiset ammatinharjoittajat); b) näiden palvelujen käyttäjät ja c) välittäjät, jotka saattavat palveluntarjoajat ja käyttäjät – verkkoalustan välityksellä – yhteen ja mahdollistavat transaktiot heidän välillään (’yhteistyöalustat’). Tiedonannon lopussa todetaan, että yhteistyötalouden transaktioissa omistajuus ei muutu, vaan ne voidaan suorittaa voittoa tavoitellen tai sitä tavoittelematta.

Yhteistyöalustat ovat erittäin keskeisessä asemassa, vaikka ne eivät olekaan kriittisiä yhteistyötalouden nykyisen kasvun kannalta. Niiden tärkeimpiä toimintoja ovat a) alustan tarjoaminen tavaroiden kysynnän ja tarjonnan saattamiseksi yhteen, b) sellaisen mekanismin luominen, jolla taloudellisia transaktioita voidaan suorittaa elektronisesti ja c) sellaisten tarkistusmekanismien luominen, jotka pienentävät sellaisia transaktioriskejä ja -kustannuksia, jotka liittyvät vieraiden tahojen kanssa toimimiseen. Yhteenvetona voidaan sanoa, että yhteistyötaloudessa hyödynnetään tietotekniikkaa tiedon epäsuhtaisuuden sekä vaihdettuihin tai jaettuihin tavaroihin tai palveluihin liittyvien transaktiokustannusten vähentämiseksi sekä yhteistyömarkkinoiden laajentamiseksi ja syventämiseksi.

Useita yhteistyöalustoja on tällä hetkellä kehitteillä myös Euroopassa. LAMA-virasto ja Cooperatives Europe -järjestö toteuttivat tutkimuksen, jossa käsiteltiin 38:aa tapausta 11:stä EU:n jäsenvaltiosta ja kolmea Euroopan unionin ulkopuolista aloitetta. Tutkimuksen päätelmissä pantiin merkille sekä ne uudet laajenemismahdollisuudet, joita yhteistyötalous tarjoaa osuuskunnille, että osuuskuntien kohtaamat haasteet ja esteet. Muun muassa rahoitusongelmien ja yhteistyötalouden aloitteita edistävien osuuskuntien pienen koon vuoksi osa tehokkuudesta menetetään.

3.3. Yhteiseen etuun pyrkivä talous ja yhteisötalous

Yhteiseen etuun pyrkivä talous (1) on itävaltalaisen taloustieteilijän Christian Felberin vuonna 2010 perustama sosioekonominen ja poliittinen liike. Yhteiseen etuun pyrkivän talouden mallin ydinajatuksena on se, että talouden tulisi olla ihmisten palveluksessa eli siinä on pyrittävä yhteiseen etuun. Yhteiseen etuun pyrkivä talous perustuu yleisesti hyväksyttyihin arvoihin: ihmisarvo, yhteisvastuullisuus, ekologinen kestävyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avoimuus ja demokraattinen osallistuminen. Yhteiseen etuun pyrkivän talouden malli on monialainen, ja sitä sovelletaan kaikenlaisiin yrityksiin ja organisaatioihin.

Talousjärjestelmän muodostavien yritysten ja yhteisöjen luoman yhteisen edun tunnustamiseksi käytetään erityistä menetelmää, joka perustuu yhteisen edun taseeseen, yhteistä etua koskevaan matriisiin, yhteisen edun raportointiin ja yhteisen edun ulkoiseen tarkastukseen.

3.4. Kiertotalous ja yhteisötalous

Kiertotalouden mallilla korvataan lineaarinen talous (jossa otetaan, valmistetaan, kulutetaan ja heitetään pois) kiertävällä mallilla, jossa jätteet voidaan muuttaa resursseiksi, jotta voidaan lisätä talouden kestävyyttä ja vähentää sen haitallista vaikutusta ympäristöön parantamalla resurssienhallintaa ja vähentämällä kulutusta ja saastuttamista. Samaan aikaan kiertotaloudessa yritykset voivat saavuttaa kilpailuetuja raaka-aineiden paremman hallinnoinnin avulla, ja näin voidaan tarjota uusia taloudellisia mahdollisuuksia uusilla markkinoilla sekä mahdollistaa uusien työpaikkojen luominen paikallisesti.

Kiertotaloudella ja yhteisötaloudella on useita yhtymäkohtia. Molemmissa malleissa yksilöt ja kestävä kehitys ovat keskeisiä huolenaiheita. Kiertotalouden, kuten myös yhteisötalouden, menestyksen keskeinen osatekijä on luovuuden ja innovointikyvyn lisääminen paikallisella tasolla, jolla lähisuhteet ovat ratkaisevassa asemassa. Toisin sanoen osuustoimintaliikkeen ja yhteisötalouden arvot ja periaatteet, kuten yhteydet paikalliseen alueeseen, keskinäinen yhteistyö ja yhteisvastuu, ovat keskeisiä pilareita kestävä kehityksen prosessien takaamisessa niiden kolmen ulottuvuuden (ympäristöön liittyvä, taloudellinen ja sosiaalinen) osalta. Ei ole sattumaa, että yhteisötalous toimii Euroopassa kiertotalouden edelläkävijänä jätteen uusiokäytön ja kierrätyksen osalta energia-alalla ja maataloudessa. Yhteistyötalouteen liittyvät yhteistyöalustat ovat tunnettuja viimeaikaisia esimerkkejä aloitteista, joilla voidaan edistää luonnonvarojen säilyttämistä ja parantamista, optimoida resurssien käyttöä ja edistää järjestelmän tehokkuutta. Euroopan komissio totesikin *Kiertotaloutta koskevassa EU:n toimintasuunnitelmassaan*, että sosiaalisilla yrityksillä ”on merkittävä vaikutus kiertotalouteen”.

3.5. Yritysten sosiaalinen vastuu, yrityskansalaisuus ja yhteisötalous

Euroopan komissio julkaisi vuonna 2011 vihreän kirjan *yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämisestä*, jossa yritysten sosiaalinen vastuu kuvataan ”käsitteeksi, jossa yritykset yhdistävät vapaaehtoisesti sosiaaliset ja ekologiset huolenaiheensa liiketoimintaansa ja vuorovaikutukseensa sidosryhmiensä kanssa”.

Yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyy läheisesti myös *yrityskansalaisuuden* käsite. Yrityskansalaisuutta koskevien teorioiden mukaan yrityksen ei tulisi ottaa vastuuta pelkästään osakkeenomistajista ja sidosryhmistä, vaan yrityksen olisi itse osallistuttava yhteiskuntaan. Yrityksen on toimittava hyvän kansalaisen tavoin. Vaikka yritysten sosiaalisen vastuun alkuperäinen määritelmä liittyi pelkästään yrityksen suoraan osakkeenomistajiin ja sidosryhmiin liittyviin hyviin käytäntöihin, Euroopan komission antamassa uudessa yritysten sosiaalisen vastuun määritelmässä tunnistetaan

Yhdistyneiden kansakuntien Global Compact -aloitteen 10 periaatetta (COM(2006) 136 final, 2 kohta). Näin ollen voidaan päätellä, että käsitteet vastaavat toisiaan ainakin komission toimintaohjelmassa.

Koska yhteistyön periaatteisiin perustuvat yhteisötalouden periaatteet liittyvät kaikilta osin suoraan yritysten sosiaalisen vastuun soveltamiseen, voidaan todeta, että yhteisötalous on toiminut edelläkävijänä yritysten sosiaalisen vastuun soveltamisessa, sillä yritysten sosiaalinen vastuu muodostaa keskeisen osan yhteisötalouden arvoja ja toimintasääntöjä.

3.6. Yhteisötalouden käsitteen ja siihen liittyvien uusien käsitteiden tunnustaminen kansallisella tasolla

- *Maat, joissa yhteisötalouden käsite on tunnustettu laajalti:* Yhteisötalouden käsite on tunnustettu laajimmin Espanjassa, Ranskassa, Portugalissa, Belgiassa ja Luxemburgissa viranomaisten keskuudessa, yliopistoissa ja tiedemaailmassa sekä itse yhteisötalouden alalla. Kaksi ensin mainittua maata erottuvat edukseen: käsite syntyi Ranskassa, ja Espanja hyväksyi ensimmäisenä Euroopassa yhteisötaloutta koskevan kansallisen lain vuonna 2011.
- *Maat, joissa yhteisötalouden käsite on tunnustettu kohtalaisen laajalti:* Näitä maita ovat Italia, Kypros, Tanska, Suomi, Ruotsi, Latvia, Malta, Puola, Yhdistynyt kuningaskunta, Bulgaria, Kreikka, Unkari, Irlanti, Romania ja Slovenia. Näissä maissa yhteisötalouden käsite on olemassa muiden käsitteiden, kuten voittoa tavoittelemattoman sektorin, vapaaehtoissektorin ja sosiaalisten yritysten, rinnalla. Yhdistyneessä kuningaskunnassa vähäinen tietoisuus yhteisötaloudesta poikkeaa sosiaalisten yritysten tukemista koskevasta hallituksen politiikasta.
- *Maat, joissa yhteisötalouden käsitettä ei tunnusteta lainkaan tai se saa vain vähän tunnustusta:* Yhteisötalouden käsite tunnetaan heikosti tai se on uusi tai tuntematon käsite seuraavissa maissa: Alankomaat, Itävalta, Kroatia, Latvia, Liettua, Malta, Saksa, Slovakia, Tšekki ja Viro. Asiaan liittyvät käsitteet, kuten voittoa tavoittelematon sektori, vapaaehtoissektori ja valtiovallasta riippumattomat organisaatiot, on tunnustettu suhteessa laajemmin.

Parhaiten EU:n jäsenvaltioissa tunnettuja asiaan liittyviä uusia käsitteitä ovat ”voittoa tavoittelematon”, ”kolmas sektori”, ”kansalaisyhteiskunta ja vapaaehtoissektori”, ”yritysten sosiaalinen vastuu”, ”sosiaaliset yritykset” ja ”sosiaalinen innovointi”. Muut käsitteet, kuten ”kiertotalous” tai ”yhteistyötalous”, osoittavat, että tietoisuus on lisääntymässä useimmissa EU:n jäsenvaltioissa, kun taas käsitteiden ”yhteiseen etuun pyrkivä talous” ja ”solidaarinen talous” edistämässä on vaikeuksia monissa EU:n jäsenvaltioissa, joissa käsitteet tunnetaan heikosti tai niitä ei tunneta lainkaan.

YHTEISÖTALOUTTA EDISTÄVÄT JULKISET POLITIIKAT EUROOPASSA VIIME KAUDELLA (2010–2016)

4.1. Säännöt: perussäännöt ja sääntelykehykset

EU:n toimieliimet ovat toteuttaneet vuosina 2009–2017 useita aloitteita, jotka liittyvät yhteisötalouteen tai tarkemmin sosiaalisiin yrityksiin, jotka muodostavat osan yhteisötaloudesta. Näin on alkanut EU:n julkisten politiikkojen uusi aikakausi. Oikeudellisten muotojen osalta on saavutettu vain vähän edistystä. Eurooppalaisen keskinäisen yhtiön perussääntöä ja eurooppalaisen säätiön perussääntöä koskevista hankkeista keskusteltiin, mutta ne peruutettiin lopulta institutionaalisen tuen puutteen vuoksi. Tällä hetkellä Euroopan parlamentti on tehnyt lainsäädäntöaloitteen yhteisö- ja yhteisvastuutalouden yritysten sääntöjen kehittämiseksi.

Yhteisötalouden yritysten kehittämistä koskevien sääntelykehysten ja oikeudellisten esteiden osalta hyväksytyissä direktiiveissä on viime aikoihin asti kiinnitetty liian vähän huomiota yhteisötalouden organisaatioiden erityispiirteisiin. Kilpailupolitiikan soveltaminen on ollut etusijalla. Tämän jälkeen komissio antoi vuonna 2012 tällaisen sääntelykehysten lieventämiseksi yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyville palveluille myönnettyä vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen, ja vuonna 2014 hyväksyttiin julkisia hankintoja koskeva uudistuspaketti. Sen nojalla viranomaiset voivat sisällyttää tiettyjä sosiaalisia määräyksiä julkisiin hankintoihin ja tehtäväkuvauksiin. Tämän vaikutus oli kuitenkin vain vähäinen. Sääntelykehysten yhteydessä kehittynyt uusi este on katsottu laadulliseksi säästöpolitiikaksi. Se liittyy julkisen sektorin ja yhteisötalouden yritysten väliseen suhteeseen ja koskee byrokratian lisääntymiseen liittyvää ongelmaa sekä viivästyksiä ja soveltamiseen ja täytäntöönpanoon liittyviä menettelyjä ja muita vaatimuksia, jotka monimutkaistavat kolmannen sektorin ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä tai jopa estävät sen.

EU ja kansalliset hallitukset ovat toteuttaneet toimia kognitiivisen ulottuvuuden ja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen parantamiseksi. Näitä toimia ovat muun muassa eurooppalaiset konferenssit, joita Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajavaltiot ovat järjestäneet tai joita on järjestetty puheenjohtajakauden yhteydessä, ETSK:n antamat lausunnot, Euroopan parlamentin yhteisötaloutta käsittelevän sisäisen ryhmän ja joissakin tapauksissa myös alueiden komitean tai itse komission aloitteet ja lausunnot. Viimeisin aloite oli Madridin julkilausuman hyväksyminen Madridissa 23. toukokuuta 2017. Aloitteella oli suuri vaikutus tiedotusvälineissä ja sosiaalisessa verkostossa. Yhteiskunnallisen näkyvyyden ja yhteiskunnallisen vastaanoton parantamiseksi aloitteen on kuitenkin siirryttävä makrotasolta mikrotasolle. Lisäksi tällä tavoin yhteiskuntien sosiaalisista rakenteista ja verkostojen sosiaalisesta pääomasta tulee keskeisiä tekijöitä. Kuten aiemmissa raporteissa on todettu, Euroopan sosiaalirahastoon perustuvilla eurooppalaisilla ohjelmilla on ollut laaja-alainen jäsentävä vaikutus sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla: ne ovat vaikuttaneet eurooppalaisen yhteisötalouden yhtenäistämiseen ja vahvistamiseen liittojen, verkostojen,

tutkimuksen, kulttuurin ja politiikkojen osalta. Toisaalta EU:n rahastoilla ja ohjelmilla on huomattavia vaikeuksia tulla paikallisten verkostojen ulottuville.

Kuten aiemmin todettiin, ongelmana on myös yhteisötalouden alan käsitteellisen määritelmän näkyvyys ja tunnustaminen. Siitä, että ajoittain otetaan käyttöön uudiskäsitteitä, ei ole hyötyä. 1970-luvulla yhteisötaloudesta käytetyt monenlaiset termit kattoivat kolmannen sektorin, kansalaisyhteiskunnan ja voittoa tavoittelemattoman sektorin. Talouskriisin yhteydessä on kehittynyt useita uusia käsitteitä, kuten sosiaaliset yritykset, yhteistyötalous ja yhteiseen etuun pyrkivä talous. On pantava merkille, että nämä kysymykset peittävät taakseen sen, että käytettävästä nimityksestä ei ole päästy yksimielisyyteen, sekä myös piilevän politiikan, jolla ei pyritä saavuttamaan edistystä tällä alalla.

4.2. Konkreettinen politiikka: rahastot ja politiikanalat

Vuonna 2011 yhteisötaloutta, tai tarkemmin sanottuna sosiaalisia yrityksiä, koskevassa Euroopan komission poliittisessa toimintaohjelmassa tapahtui merkittävä muutos, kun komissio alkoi soveltaa seuraavaa aloitetta: ”*Sosiaalisen yrittäjyyden aloite*. Suotuisan toimintaympäristön luominen sosiaalisen talouden ja innovoinnin keskiöön kuuluville sosiaalisille yrityksille” (COM(2011) 682 final). Sosiaalisen yrittäjyyden aloitteessa lueteltiin 11 avaintoimea, jotka liittyvät komission poliittiseen toimintaohjelmaan. Yksi näistä toimista on *yksityisen ja julkisen rahoituksen lisääminen*. Yksityisten sijoittajien kiinnostuksen lisäämiseksi sosiaalisiin yrityksiin hyväksyttiin eurooppalaisista yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen erikoistuneista rahastoista annettu asetus (EU) N:o 346/2013. Lisäksi perustettiin työllisyyttä ja sosiaalista innovointia koskeva ohjelma (EaSI-ohjelma) yhteistyössä muiden taloudellisten aloitteiden, kuten EaSI-takausvälineen, EaSI-ohjelman alaisen investointivalmiuksia kehittävä aloitteen sekä sosiaalisten vaikutusten nopeuttajan (*Social Impact Accelerator*, SIA) kanssa. Julkisten varojen osalta yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden edistämistä koskeva tavoite siirrettiin Euroopan aluekehitysrahastolle ja Euroopan sosiaalirahastolle. Erityisesti yhteisötaloutta koskevassa eurooppalaisessa talousarviopolitiikassa ei kuitenkaan päästy alkuun, ja sitä odotetaan yhä. Äskettäin annetussa Madridin julkilausumassa (23. toukokuuta 2017) edellytetään yhä kyseistä politiikkaa.

Yhteystahojen kanssa suorittamastamme tutkimuksesta käy ilmi EU:n tärkeimmän rahoitusvälineen, Euroopan sosiaalirahaston, merkitys. Kansainväliset kongressit ja verkostot, LEADER-aloite ja EU:n direktiivit ja lainsäädäntö ovat myös olleet keskeisiä toimia. Kongressit ja verkostot ovat osoittautuneet välineiksi, joilla voidaan luoda jäsentäviä ja kognitiivisia vaikutuksia, joita ovat muun muassa Euroopan yhteisötalouden kansalaisyhteiskunnan koordinointi. Viime aikoina perustettujen uusien välineiden (esimerkiksi ESIR-rahasto, EaSI ja COSME) vaikutus näyttää olevan vähäinen tai olematon erityisesti Välimeren maissa ja itäisissä EU:n jäsenvaltioissa. Uusien politiikkojen vaikutusten arviointia varten tarvitaan lisää tutkimuksia.

YHTEISÖTALOUTTA EDISTÄVÄT JULKISET POLITIIKAT KANSALLISELLA JA ALUEELLISELLA TASOLLA VIIME KAUDELLA (2010–2016)

5.1. Yhteisötaloutta koskeva uusi kansallinen lainsäädäntö

Useimmat Euroopan maat ovat kiinnittäneet seitsemän viime vuoden aikana huomiota yhteisötaloutta koskevaan lainsäädäntöön. Yhteisötaloutta koskevia erityisiä kansallisia lakeja on annettu Espanjassa (2011), Kreikassa (2011 ja 2016), Portugalissa (2013), Ranskassa (2014) ja Romaniassa (2016), ja alueellisia lakeja on puolestaan annettu Belgiassa (Vallonia, Bryssel ja Flanderi) ja Espanjassa (Galicia).

Lisäksi uusia lakialoitteita, luonnoksia ja muita institutionaalisia aloitteita, kuten akkreditointijärjestelmiä, merkintöjä ja laaja-alaisia kansallisia monivuotisia suunnitelmia, on laadittu kauden aikana, mikä osoittaa, että hallitusten kiinnostus alaa kohtaan on lisääntymässä. Lisäksi yhteisötalouden erityisiä ryhmiä (sosiaalinen kolmas sektori, sosiaalisten yritysten kolmas sektori, osuuskunnat ynnä muut) koskevia uudistuksia on hyväksytty esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa.

Yhteisötalouden sääntely uusilla oikeudellisilla muodoilla ei itsessään tarkoita yhteisötalouden edistämistä institutionaalista tunnustusta pitemmälle (Noia, 2017). Vaikutukset voivat olla liian vähäisiä, mikäli lainsäädännön ohella ei toteuteta muita toimia. Tämä on nähty viime aikoihin asti eurooppalaisten osuuskuntien ohjesäännön ja yhteisötaloudesta annetun Espanjan lain kohdalla.

5.2. Kansalliset ja alueelliset toimentasuunnitelmat ja kohdennettu rahoitus

Kansalliset ja alueelliset toimentasuunnitelmat ovat keskeisiä politiikkoja yhteisötalouden tehostamisessa. Ne ovat laaja-alaisia eri toimijoiden välisiä sopimuksia, joita tehdään pääasiassa valtion ja yhteisötalouden / kolmannen sektorin edustajien välillä mutta joihin kuuluu myös muun muassa ammattiliittoja ja yliopistoja. Niillä pyritään parantamaan kyseisten tahojen keskinäisiä suhteita yhteisen hyödyn saavuttamiseksi pitkällä aikavälillä. Niihin liittyy yleisesti vakaat rahoituskehykset, osallistavat ja neuvoa-antavat järjestelmät, kehitettävät strategiset alat sekä suhteisiin ja yhteiskunnalliseen muutokseen liittyvät parannukset.

Paikallisella ja alueellisella tasolla on kehitetty hyviä käytäntöjä Etelä-Espanjassa Andalusian ja Murcian alueilla, joilla on kehitetty eniten osuuskuntia koko maassa, sekä useilla Ranskan ja Belgian alueilla (Chaves ja Demoustier, 2013). Tämän vuosikymmenen aikana muita hyviä käytäntöjä on kehitetty Ranskassa, jossa taloudellisen yhteistyön alueellinen väline (*pôle territorial de coopération économique*, PTCE) on hyväksytty Ranskan uudessa yhteisötaloutta koskevassa lainsäädännössä sekä sosiaalisten ja solidaaristen yritysten edistämistä koskevissa suunnitelmissa, sekä Barcelonassa (Espanja).

Kansallisella tasolla ja yleisesti yhteistyössä Euroopan rakennerahastojen kanssa on viime vuosina laadittu myös useita kansallisia toimintasuunnitelmia. Näissä tapauksissa eurooppalaisten rahastojen toimintaohjelmat on kohdennettu yhteisötalouteen ja sosiaaliseen osallisuuteen. Taulukossa 3 esitetään tärkeimmät kansalliset suunnitelmat. Kolme seuraavaa tekijää ovat olennaisia onnistumisen kannalta: ensinnäkin monivuotinen ja kokonaisvaltainen kehys, toiseksi julkisen vallan, yhteisötalouden ja muiden sidosryhmien välisen kumppanuuden käsite, jotta voidaan varmistaa, että todelliset tarpeet ja ensisijaiset tavoitteet täytetään, ja kolmanneksi Euroopan rakennerahastojen jäsentävä ja osallistava vaikutus eri puolilla Eurooppaa. Viimeksi mainittu on keskeinen opetus EU:n päätöksentekijöille.

Taulukko 3 – Yhteisötaloutta Euroopan maissa tehostavat kansalliset suunnitelmat (2011–2016)

Maa	Kansallinen suunnitelma
Bulgaria	Yhteisötaloutta koskeva kansallinen suunnitelma (2014–2015; 2016–2017)
Puola	Yhteisötaloutta koskeva kansallinen ohjelma. Yhteisötalouden kehittämistä käsittelevän kansallisen komitean perustaminen
Portugali	Hallituksen ja sosiaalisektorin välinen kansallinen sopimus (<i>Compromissos de Cooperação para o Setor Social e Solidário</i>)
Romania	Solidar – tuki yhteisötaloutta koskevan ohjelman vahvistamista varten POCU-ohjelman (inhimillistä pääomaa koskeva toimintaohjelma) yhteydessä
Espanja	Yhteisötalouden ja POISES-ohjelman (sosiaalista osallisuuden ja yhteisötalouden toimintaohjelma) edistämistä koskeva kansallinen ohjelma – Euroopan sosiaalirahasto 2014–2020.
Ruotsi	Työministeriön ja elinkeinoministeriön työelämään integroitumista edistävälle sosiaalisille yrityksille antamaa tukea koskeva monivuotinen ohjelma
Yhdistynyt kuningaskunta	”The Compact” -sopimus valtion ja vapaaehtois- ja yhteisösektorin välillä. Sopimus on perustettu vuonna 1998, ja siinä määritetään työskentelytapa, joilla kyseisten tahojen välisiä suhteita voidaan parantaa yhteisen hyödyn saavuttamiseksi.

Kohdennettu rahoitus. Eri puolilla Eurooppaa on monia erilaisia rahoituskehyksiä. Osa niistä koskee lähinnä julkisia varoja ja osa yksityisiä varoja, ja osa niistä on yhdistelmä julkisia ja yksityisiä järjestelmiä. Tässä yhteydessä keskitytään julkiseen sääntelyyn tai rahastoihin perustuvaan kohdennettuun rahoitukseen.

Yhteisötalouteen kohdennetut julkiset varat muodostavat rahoituksen ensimmäisen pilarin. EU (esimerkiksi rakennerahastot) ja kansalliset ja alueelliset hallitukset osoittavat rahoja nimenomaisesti yhteisötalouden edistämiseen ja kehittämiseen. Kyseessä ovat perinteiset tukiohjelmat, joilla edistetään osuuskuntia ja työllisyyttä osuuskunnissa Saksassa, Italiassa ja Espanjassa. Olemassa on monia toteutettavia vaihtoehtoja.

Viime vuosien aikana useat hallitukset eri puolilla Eurooppaa ovat ottaneet käyttöön tällaisia rahoitusmuotoja. Belgiassa Braser-rahastolla tuetaan työntekijöiden osuuskuntien kehittämistä Vallonian alueella. Kyproksella sosiaalipalvelujärjestelmästä tarjotaan vuosittaisia apurahoja juoksevia kustannuksia varten ja tuetaan hoiva-alan palveluja toimittavia organisaatioita (esimerkiksi lastenhoito ja pitkäaikaishoito). Ranskassa uudella yhteisötaloutta koskevalla lailla on perustettu uudet rahoitusvälineet yhteisötalouden alaa varten, mukaan luettuna sosiaalisen innovoinnin rahasto (FISO). Italiassa on perustettu rahasto sosiaalisten yritysten ja sosiaalisten osuuskuntien rahoittamiseksi.

Joissakin tapauksissa rahastot ovat yhdistettyjä, ja ne ovat hallinnon ja yhteisötalouden järjestöjen hallinnoimia. Näistä esimerkkejä ovat yhteisötoiminnan kehittämisen kansallinen rahasto (FNDVA) ja kansallinen rahasto urheilun tukemista varten (FNDS) Ranskassa. Monissa rahastoissa rahoitus on talousarvion ulkopuolista. Muut järjestelmät perustuvat henkilötuloveroon. Kansalaiset voivat osoittaa osan maksettavasta verosta vapaaehtoisjärjestöille. Tällainen järjestelmä on käytössä Italiassa ja Espanjassa. Espanjassa nämä summat maksetaan kansalliseen sosiaalisen kolmannen sektorin organisaatioiden rahastoon, joka saa vuosittain yli 200 miljoonaa euroa.

Kohdennettuja resursseja saadaan perinteisesti myös uhkapelien tuloista (arvonnot ja pelikoneet). Esimerkkejä tästä ovat RAY ja Veikkaus Oy Suomessa ja sokeiden ihmisten kansallinen järjestö ONCE Espanjassa.

5.3. Julkisia hankintoja koskevat säännöt

Kilpailun suojeleminen oli pitkään yleinen käytäntö julkisilla markkinoilla. Tämän jälkeen vuonna 2014 tehty julkisia hankintoja koskevan EU:n lainsäädännön tarkistus (direktiivit 2014/23/EU, 2014/24/EU ja 2014/25/EU) on avannut valtiollisille, alueellisille ja paikallisille hallinnon tahoille uusia mahdollisuuksia edistää yhteisötaloutta helpottamalla sen pääsyä julkisen sektorin toimittajaksi. Kyseessä on näin ollen yhteisötalouden edistämiseen pyrkivä *kysyntään pohjautuva politiikka*. Sosiaaliset määräykset ovat nyt sallittuja julkisten sopimusten tekemistä koskevissa menettelyissä.

Monet kansalliset, alueelliset ja paikalliset hallinnot ovat soveltaneet näitä sosiaalisia määräyksiä esimerkiksi Ruotsissa, Espanjassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuonna 2012 annetussa yhteiskunnallista arvoa (julkiset palvelut) koskevassa laissa edellytetään, että julkisista palveluista sopimuksia tekevät julkiset tahot ottavat huomioon, miten kyseisillä palveluilla voidaan saavuttaa taloudellisia ja yhteiskunnallisia parannuksia tarjottavien palvelujen alalla. Espanjassa esimerkiksi Zaragozan, Barcelonan ja Madridin kaupungit ovat äskettäin sisällyttäneet sosiaalisia määräyksiä uusiin julkisiin sopimuksiinsa.

5.4. Institutionaaliset esteet

Tässä raportissa on käsitelty myös sitä, mitä ammatinharjoittajat ja yhteisötalouden edustajat katsovat pääasiallisiksi esteiksi kyseisen alan kehitykselle. Painopiste on erityisesti institutionaalisissa esteissä. Tämä on keino mitata toteutettujen tai vielä toteuttamattomien politiikkojen tehokkuutta. Kyselylomakkeen asiaa koskeva kysymys oli hyvin avoin. Siihen saatiin monia erilaisia vastauksia. Niiden perusteella voidaan erotella neljänlaisia esteitä: esteiden ensimmäinen tyyppi liittyy näkyvyyteen ja tietoisuuteen, toinen tyyppi liittyy johtajuuteen ja valtionhallintoon, kolmas tyyppi liittyy rahoitukseen ja verotukseen ja neljäs tyyppi institutionaalsiin esteisiin.

Ensimmäinen esteiden tyyppi koskee yhteisötalouden ja sosiaalisten yritysten käsitteitä sekä muita asiaankuuluvia käsitteitä koskevan tietoisuuden ja ymmärryksen puutetta yhteiskunnassa, julkisessa keskustelussa ja tiedeyhteisössä. Tämä on erityisen merkittävä este EU:n itäisissä jäsenvaltioissa, kuten Unkarissa, Puolassa, Slovakiassa tai Tšekissä. Yhteystahot näissä maissa tunnustavat, että yhteisötalouden pääasiallinen tuki (sekä rahoitus että tietoisuuden lisääminen) on peräisin EU:n ohjelmista ja aloitteista.

Tietoisuuden ja ymmärryksen puutteeseen liittyy myös yhteisötalouden saama vähäinen huomio tiedotusvälineissä ja myös tilastoissa. Sosiaalisia yrityksiä tai yhteisötaloutta koskevat tietokannat, viralliset tilastot ja luotettavat tiedot ovat puutteellisia monissa maissa, kuten Itävallassa, Slovakiassa ja Ruotsissa. Lisäksi yhteisötalouden alan koulutusohjelmat ovat tarpeen kaikilla koulutustasoilla. Joissakin maissa, kuten Ranskassa, on olemassa nuorille opiskelijoille tarkoitettuja ohjelmia, kuten koulutusta opiskelijoiden osuuskuntien välityksellä.

Toinen esteiden tyyppi koskee johtajuutta ja julkista hallintoa. Monien yhteystahojen mukaan on puute sellaisista yhteisötaloudesta, sosiaalisista yrityksistä, vapaaehtoisista ja kansalaisyhteiskunnasta vastaavista johtavista laitoksista, jotka kykenisivät kehittämään politiikkoja ja kannustamaan yhteisötaloutta. Tämän vuoksi ei myöskään ole yhteisötaloutta koskevia kansallisia strategioita. Yhteisötalouden alaa ei pidetä poliittisena painopisteenä. Esimerkiksi Saksan ja Maltan yhteystahot katsovat, että suurin osa tiedotusvälineistä ja päätöksentekijöistä ”eivät näe tarvetta” yhteisötaloudelle. Joissakin tapauksissa voittoa tavoittelemattomien järjestöjen toteuttamiin taloudellisiin toimiin ei luoteta tai ne hylätään.

Osittain edellä mainituista syistä hallituksen elimet eivät ole riittäviä tahoja vastaamaan yhteisötalouden tarpeisiin ja pyrkimyksiin. Joissakin tapauksissa monitasoiset julkisen vallan tahot ja eri ministeriöt eivät ole koordinoituja yhteisötalouteen liittyvissä asioissa. Muissa tapauksissa hallituksen elimet ovat vahvasti riippuvaisia poliittisista sykleistä. Esimerkiksi Tanskassa yhteisötalouden yrityksistä vastaava hallituksen virasto suljettiin vuonna 2015 hallituksen vaihtuessa. Viimeisenä vaan ei vähäisimpänä on mainittava, että byrokratia ja laadulliset säästöpolitiikat (Chaves & Zimmer, 2017) ovat erittäin merkittäviä esteitä viranomaisten kanssa työskenteleville yhteisötalouden yrityksille esimerkiksi Italiassa, Espanjassa ja Sloveniassa.

Esteisiin kuuluvat myös *institutionaaliset esteet*. Ne voidaan jakaa kahteen tyyppiin. Ensimmäiseen tyyppiin kuuluvat alan säännökset, jotka muodostavat esteitä yhteisötalouden yritysten toiminnalle. Ranskassa ja Espanjassa hallituksen täydentävää sosiaaliturvaa koskevaan lainsäädäntöön tekemät muutokset ovat vaikuttaneet viime vuosina kielteisesti keskinäisiin terveysalan yrityksiin, ja joissakin tapauksissa ne ovat joutuneet vaihtamaan oikeudellisen asemansa voittoa tavoittelemattomaksi yritykseksi. Italiassa talletuspankkien uudistuksessa (lakiasetus nro 3/2015) säädetään, että kansanpankit, joilla on yli 8 miljardin euron varat, on muutettava osakeyhtiöiksi. Lisäksi luotto-osuuskuntien uudistuksella (laki nro 49/2016) koko osuuspankkialaa jäseneltiin uudelleen radikaalilla tavalla, ja tämä johti joihinkin kielteisiin vaikutuksiin. Espanjassa urheiluvalmentajien sosiaaliturvaan tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet haitallisella tavalla urheiluliittoihin. Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhteisötalouden yritykset ovat joutuneet suurten hankintasopimusten myötä toimimaan alihankkijoina suurille yksityisen sektorin yrityksille. Lisäksi suuntauksena on (yhteiskunnallista arvoa koskevasta laista huolimatta) tehdä sopimuksia hinnan, ei sosiaalisen lisäarvon perusteella. Hyväntekeväisyysjärjestöjen äskettäin muutettu oikeudellinen asema soveltuu paremmin tähän uuteen institutionaaliseen ympäristöön. Suomessa ei sovelleta julkisia hankintoja koskevaa direktiiviä, jonka mukaan sopimukset voidaan varata tiettyjä palveluja varten, joten siitä ei ole hyötyä yhteisötalouden yrityksille.

Toinen institutionaalisten esteiden tyyppi liittyy sosiaalisia yrityksiä koskeviin uusiin lakeihin ja perussääntöihin. Ensimmäisenä esteenä on se, ettei uusia säädöksiä sovelleta (ne katsotaan näin ollen ei-sitoviksi säädöksiksi). Yksi esimerkki tästä on Espanjan yhteisötaloutta koskeva laki (2011), jonka täytäntöönpanosta ei ole annettu säädöksiä.

Institutionaalisten esteiden toiseen tyyppiin kuuluvat myös vaikeudet, joita muille yhteisötalouden yrityksille aiheutuu yhteisötalouden uusista kansallisista oikeudellisista muodoista tai oikeudellisiin muotoihin tehdyistä muutoksista. Puolassa ja Portugalissa osuuskuntia koskeviin lakeihin viime aikoina tehtyjen muutosten ei katsota edistävän osuuskuntia. Unkarissa uusi yhteisötaloutta koskeva laki aiheuttaa riskin monille kansalaisryhmien perustamille sosiaalisille osuuskunnille, jotka on mahdollisesti muutettava muun tyyppisiksi organisaatioiksi (osuuskunta tai voittoa tavoittelematon osakeyhtiö), kun laki tulee voimaan vuonna 2018. Sloveniassa ja Bulgariassa yhteiskunnallista yrittäjyyttä koskevassa laissa soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty erilaiset organisaatiot, jotka ovat jo toimineet sosiaalisina yrityksinä.

YHTEISÖTALouden MERKITYS EU:N 28 JÄSENVALTIOSSA

6.1. Johdanto: tarve yhteisötaloutta koskeville tilastoille

Kahden viime vuosikymmenen aikana on nähty paljon vaivaa sekä tiedemaailmassa että kansallisissa tilastolaitoksissa ja hallitusvallan instituutioissa. CIRIEC valmisti vuonna 2006 Euroopan komissiota varten yhteisötalouden yritysten satelliittitilinpidon laatimista käsittelevän oppaan (*Manual for drawing up the Satellite Accounts of Companies in the Social Economy*) YK:n voittoa tavoittelemattomien laitosten satelliittitilinpitoa koskevan käsikirjan (*UN Handbook for Satellite Accounts on Non-profit Institutions*) rinnalle. Myös muita menetelmiä on kehitetty tilastojen laatimiseksi. Eräissä maissa on tehty viime vuosina suuria ponnisteluja useita yhteisötalouden ryhmiä koskevien luotettavien tietojen hankkimiseksi. Ranskan ja Espanjan työministeriön tilastolaitokset toimittavat työllisyyttä osuuskunnissa ja yhteisötaloudessa koskevia aikasarjoja. Italian, Bulgarian, Luxemburgin, Tšekin ja Unkarin kansallisten tilastolaitosten julkaisemia tilastoja on parannettu merkittävästi, ja joissakin tapauksissa tässä on käytetty voittoa tavoittelemattomien järjestöjen satelliittitilinpidon menetelmää. Portugali, Puola ja Romania ansaitsevat erityismaininnan. Näissä kolmessa EU:n jäsenvaltiossa on kehitetty viime vuosien aikana säännöllisiä ja järjestelmällisiä tilastoja yhteisötaloudesta kokonaisuudessaan. Portugalissa tästä on säädetty yhteisötaloutta koskevassa laissa (2013), ja Puolassa tämä on seurausta Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kanssa tehdystä sopimuksesta. Tästä huolimatta on vielä paljon tehtävää, jotta eri yhteisötalouden ryhmiä koskevat tilastot voidaan systematisoida tulevinä vuosina.

6.2. Tavoite ja menetelmät: haasteet

Tämän tutkimuksen osan tavoitteena on luoda katsaus yhteisötalouden tärkeimpiin mittalukuihin Euroopan unionissa maittain ja maailmanlaajuisesti siten, että niissä erotellaan kolme organisaatioryhmää: osuuskunnat ja vastaavat hyväksytyt organisaatiotyypit, keskinäiset yhtiöt ja vastaavat organisaatiotyypit sekä yhdistykset, säätiöt ja muut vastaavat voittoa tavoittelemattomat organisaatiotyypit.

Tilastojen kokoaminen kenttätutkimuksista ja todennettavista tiedoista on olennaisen tärkeää. Tämä kuitenkin ylittää tutkimuksen kohdealan kustannusten ja aikarajoitteiden vuoksi, ja näin ollen tähän aiheeseen on paneuduttava myöhemmin. Tässä tutkimuksessa annetut tilastolliset tiedot on koottu kunkin maan yhteystahojen toimittamista toissijaisista tiedoista. Viiteajanjakso on 2014–2015. Tilastotietojen saatavuuteen ja laatuun liittyvien syiden vuoksi joitakin maita koskevat tiedot ovat peräisin muutaman vuoden takaa (erityisesti yhdistysten, säätiöiden ja vastaavien organisaatioiden tapauksessa). Tavoitteena oli saada tietoja palkattujen henkilöiden lukumäärästä ja mahdollisesti

kokopäiväisten työntekijöiden määrästä, jäsenten määrästä, vapaaehtoisten määrästä sekä organisaatioiden tai yritysten lukumäärästä. Joidenkin maiden ja yhteisötalouden ryhmien osalta oli saatavilla myös liikevaihtoa koskevia tietoja, mutta ne eivät olleet vertailukelpoisia. Erityistä huomiota on kiinnitettävä työllisyyttä koskevaan muuttujaan, jotta tietoja voitaisiin vertailla niiden tutkimusten tietoihin, joita CIRIEC on toteuttanut ETSK:lle aiemmin (2002–2003 ja 2009–2010) yhteisötalouden tilasta 25-jäsenisessä Euroopan unionissa.

6.3. Yleiskatsaus tilastollisiin tuloksiin

Seuraavat tiedot korostavat, että Euroopan yhteisötalous on merkittävä sekä inhimillisestä että taloudellisesta näkökulmasta. Se on myös tosiseikka, joka yhteiskunnan ja päätöksentekijöiden olisi otettava huomioon.

Euroopan yhteisötaloudessa

- on yli 13,6 palkallista työpaikkaa Euroopassa
- toimii noin 6,3 prosenttia EU:n 28 jäsenvaltion työväestöstä
- on (joko palkallinen tai palkaton) työpaikka noin 19,1 miljoonalle ihmiselle
- toimii yli 82,8 miljoonaa vapaaehtoista; tämä luku vastaa 5,5:tä miljoonaa kokoaikaista työntekijää
- toimii yli 232 miljoonaa osuuskuntien, keskinäisten yritysten ja vastaavien organisaatioiden jäsentä
- toimii yli 2,8 miljoonaa organisaatiota ja yritystä.

Tilanne vaihtelee EU:n jäsenvaltioiden välillä. Esimerkiksi Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Ranskassa yhteisötalous työllistää 9–10 prosenttia työväestöstä, kun taas EU:n uusissa jäsenvaltioissa, kuten Kroatiassa, Kyproksella, Liettuassa, Maltalla, Romaniassa, Slovakiassa ja Sloveniassa, yhteisötalous on edelleen pieni ja kasvava ala, joka työllistää alle 2 prosenttia työssäkäyvistä väestöstä.

Toinen päätelmä koskee yhteisötalouden työvoiman kehitystä talouskriisin aikana. Yhteisötalouden työvoima on osoittautunut talouskriisiä kestäväksi, sillä sen osuus Euroopan palkallisesta kokonaistyövoimasta pieneni ainoastaan 6,5 prosentista 6,3 prosenttiin ja 14,1 miljoonasta työpaikasta 13,6 työpaikkaan. Tämä voidaan osittain selittää saatavilla olevien tilastotietojen laadulla. Palkkatyössä olevan työvoiman määrän pieneneminen oli osuuskunnissa ja vastaavissa yritysmuodoissa suurempaa kuin yhdistyksissä, säätiöissä ja muissa vastaavissa organisaatioissa.

Lisäksi yhdistykset, säätiöt ja muut vastaavat organisaatiot ovat edelleen yhteisötalouden ydin, sillä ne muodostavat suurimman osan yhteisötalouden organisaatioista tai yrityksistä ja noin 66 prosenttia kyseisen yhteiskunnallisen alan työllisyydestä. Mittarina käytettiin työllisyyttä, sillä muita taloudellisen vaikutuksen mittareita, kuten osuutta BTK:sta koskevia tietoja, ei ole saatavilla.

Taulukko 4. Palkansaajien määrä osuuskunnissa, keskinäisissä yhtiöissä, yhdistyksissä, säätiöissä ja vastaavissa organisaatioissa. Euroopan unioni (2014–2015)

Maa	Osuuskunnat ja vastaavat organisaatiot	Keskinäiset yhtiöt	Yhdistykset ja säätiöt	Yhteensä
Itävalta	70 474	1 576	236 000	308 050
Belgia	23 904	17 211	362 806	403 921
Bulgaria	53 841	1 169	27 040	82 050
Kroatia	2 744	2 123	10 981	15 848
Kypros	3 078	(e. t.)	3 906	6 984
Tšekki	50 310	5 368	107 243	162 921
Tanska	49 552	4 328	105 081	158 961
Viro	9 850	186	28 000	38 036
Suomi	93 511	6 594	82 000	182 105
Ranska	308 532	136 723	1 927 557	2 372 812
Saksa	860 000	102 119	1 673 861	2 635 980
Kreikka	14 983	1 533	101 000	117 516
Unkari	85 682	6 948	142 117	234 747
Irlanti	39 935	455	54 757	95 147
Italia	1 267 603	20 531	635 611	1 923 745
Latvia	440	373	18 528	19 341
Liettua	7 000	332	(e. t.)	7 332
Luxemburg	2 941	406	21 998	25 345
Malta	768	209	1 427	2 404
Alankomaat	126 797	2 860	669 121	798 778
Puola	235 200	1 900	128 800	365 900
Portugali	24 316	4 896	186 751	215 963
Romania	31 573	5 038	99 774	136 385
Slovakia	23 799	2 212	25 600	51 611
Slovenia	3 059	319	7 332	10 710
Espanja	528 000	2 360	828 041	1 358 401
Ruotsi	57 516	13 908	124 408	195 832
Yhdistynyt kuningaskunta	222 785	65 925	1 406 000	1 694 710
EU28 YHTEENSÄ	4 198 193	407 602	9 015 740	13 621 535

Taulukko 5. Palkansaajien määrä yhteisötaloudessa verrattuna palkansaajien kokonaismäärään.
Euroopan unioni (2014–2015)

Maa	Palkansaajien määrä yhteisötaloudessa (A)	Palkansaajien kokonaismäärä* (B)	% A / B
Itävalta	308 050	4 068 000	7.6 %
Belgia	403 921	4 499 000	9.0 %
Bulgaria	82 050	2 974 000	2.8 %
Kroatia	15 848	1 559 000	1.0 %
Kypros	6 984	350 000	2.0 %
Tšekki	162 921	4 934 000	3.3 %
Tanska	158 961	2 678 000	5.9 %
Viro	38 036	613 000	6.2 %
Suomi	182 105	2 368 000	7.7 %
Ranska	2 372 812	26 118 000	9.1 %
Saksa	2 635 980	39 176 000	6.7 %
Kreikka	117 516	3 548 000	3.3 %
Unkari	234 747	4 176 000	5.6 %
Irlanti	95 147	1 899 000	5.0 %
Italia	1 923 745	21 973 000	8.8 %
Latvia	19 341	868 000	2.2 %
Liettua	7 332	1 301 000	0.6 %
Luxemburg	25 345	255 000	9.9 %
Malta	2 404	182 000	1.3 %
Alankomaat	798 778	8 115 000	9.8 %
Puola	365 900	15 812 000	2.3 %
Portugali	215 963	4 309 000	5.0 %
Romania	136 385	8 235 000	1.7 %
Slovakia	51 611	2 405 000	2.1 %
Slovenia	10 710	902 000	1.2 %
Espanja	1 358 401	17 717 000	7.7 %
Ruotsi	195 832	4 660 000	4.2 %
Yhdistynyt kuningaskunta	1 694 710	30 028 000	5.6 %
EU28 YHTEENSÄ	13 621 535	215 722 000	6.3 %

* 15–65-vuotiaat palkansaajat, Eurostat, 2015.

Taulukko 6. Palkkatyön kehitys Euroopan yhteisötaloudessa

Maa	Palkansaajien määrä yhteisötaloudessa			Δ% 2010–2015
	2002/2003	2009/2010	2014/2015	
Itävalta	260 145	233 528	308 050	31.9 %
Belgia	279 611	462 541	403 921	-12.7 %
Bulgaria	(e. t.)	121 300	82 050	-32.4 %
Kroatia	(e. t.)	9 084	15 848	74.5 %
Kypros	4 491	5 067	6 984	37.8 %
Tšekki	165 221	160 086	162 921	1.8 %
Tanska	160 764	195 486	158 961	-18.7 %
Viro	23 250	37 850	38 036	0.5 %
Suomi	175 397	187 200	182 105	-2.7 %
Ranska	1 985 150	2 318 544	2 372 812	2.3 %
Saksa	2 031 837	2 458 584	2 635 980	7.2 %
Kreikka	69 834	117 123	117 516	0.3 %
Unkari	75 669	178 210	234 747	31.7 %
Irlanti	155 306	98 735	95 147	-3.6 %
Italia	1 336 413	2 228 010	1 923 745	-13.7 %
Latvia	300	440	19 341	(e. s.)
Liettua	7 700	8 971	7 332	-18.3 %
Luxemburg	7 248	16 114	25 345	57.3 %
Malta	238	1 677	2 404	43.4 %
Alankomaat	772 110	856 054	798 778	-6.7 %
Puola	529 179	592 800	365 900	-38.3 %
Portugali	210 950	251 098	215 963	-14.0 %
Romania	(e. t.)	163 354	136 385	-16.5 %
Slovakia	98 212	44 906	51 611	14.9 %
Slovenia	4 671	7 094	10 710	51.0 %
Espanja	872 214	1 243 153	1 358 401	9.3 %
Ruotsi	205 697	507 209	195 832	-61.4 %
Yhdistynyt kuningaskunta	1 711 276	1 633 000	1 694 710	3.8 %
EU28 YHTEENSÄ	11 142 883	14 137 218	13 621 535	-3.6 %

Lähde CIRIEC/ETSK

(e. t.) ei tiedossa, (e. s.) ei sovelleta

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Julkaisija: Vierailu- ja julkaisuyksikkö
EESC-2017-104-FI
www.eesc.europa.eu

© Euroopan unioni, 2017

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Piirrosten käyttöä tai kopiointia varten on pyydettävä lupa suoraan tekijänoikeuden haltijalta.

Online
QE-04-17-876-FI-N
ISBN 978-92-830-3897-9
doi:10.2864/980832

FI